

LOGISTIEKE EENHEDEN VAN DE VERBINDINGS- DIENST

Kol bd F.F.M. (Frank) Peersman
[met dank aan] Dhr. Ad Boudewijns van de
HC Vbdd voor zijn aanvullingen en correcties

Bij de term verbindingdienst wordt meestal gedacht aan de mensen die feitelijk de verbindingen maakten en in stand hielden, hetzij te velde door – destijds – 101 Verbindingsgroep, hetzij territoriaal c.q. in de nationale sector door het Commando Verbindingen Koninklijke Landmacht. Maar om de verbinding in stand te kunnen houden, moet ook het materieel in stand worden gehouden door onderhoud en herstel. Van oudsher was het onderhoud en herstel ingedeeld bij de verschillende wapens en dienstvakken zelf. →

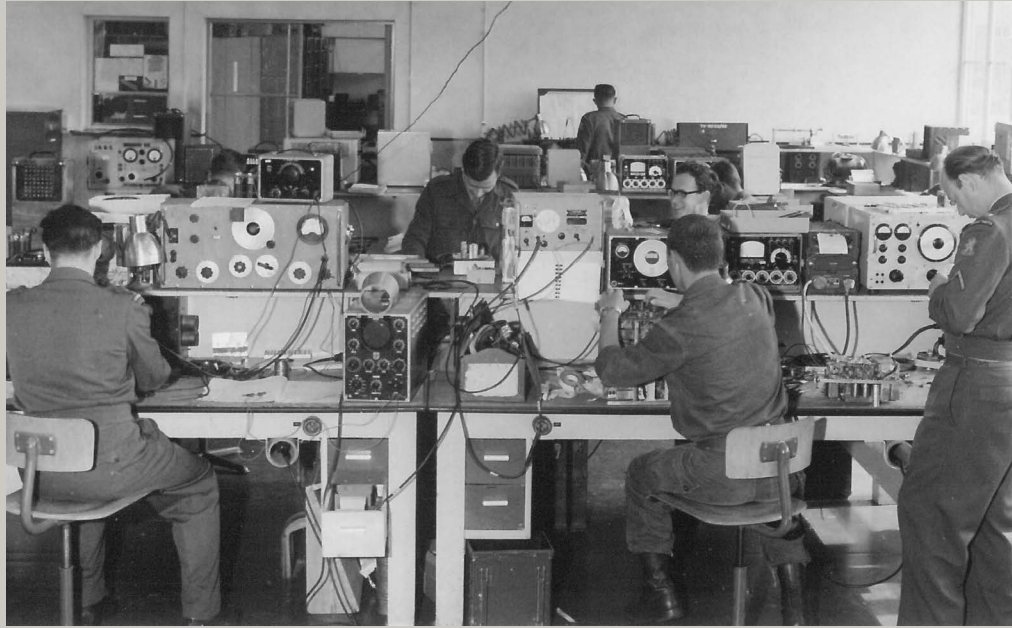
Onderhoud en herstel werd traditioneel ingedeeld in echelons. Vaak werd het niveau van echelonering ingegeven door de benodigde hersteltijd en/of benodigde – specialistische – kennis en testapparatuur. Het 1e echelon werd gedaan door de gebruiker zelf en was beperkt. Het 2e echelon werd gedaan door daarvoor opgeleid technisch personeel dat werd ingedeeld bij de verbindingseenheid. Voorbeeld bij de onderhoudsgroepen; eerst op bataljonsniveau (BOG), later binnen de logistiek zelfstandige compagnieën (COG). Het 3e echelon werd gedaan door gespecialiseerde en technisch opgeleide mensen bij de hersteleenheden, die met mobiele ploegen mee te velde gingen. Het 4e en 5e echelon door grote gespecialiseerde werkplaatsen in Nederland of bij de industrie zelf (nationale sector).

OPERATIONEEL

De eerste vijf jaren na de oorlog werd bijna al het beschikbare personeel en materieel gebruikt ten behoeve van de inzet in het voormalig Nederlands-Indië. Voor de ondersteuning van het 1 Legerkorps was er rond 1950 een mobilisabele verbindingseenheid, die per oefening werd samengesteld uit het 1e en het 2e Regiment Verbindingstroepen.

In januari 1953 wordt te Harderwijk de Staf 4e Divisie opgericht. De divisieverbindingsofficier is dan de Majoor J.J. Vredeveldt. In maart 1953 wordt te Nunspeet de 4e Divisie Verbindingsafdeling opgericht met als commandant Eerste-luitenant W.M. Baden. De eenheid had een sterkte van ongeveer 370 man met daarin o.a. een Park-/Foto-/Werkplaatspeloton. In het Parkpeloton zaten reserve uitrustingsstukken. Het werkplaatspeloton was voor het herstellen van het materieel van de eenheid. Medio 1954 wordt de Verbindingsafdeling gereorganiseerd tot de 4e Divisie Verbindingscompagnie met nog steeds het Park-/Foto-/Werkplaatspeloton. De fotogroep bestond uit een luitenant als commandant, zes fotografen, een cameraman stomme film, een camera monteur, een monteur-projectieapparaat en vier ontwikkelaars. Ook in die tijd werd al gesteld dat de fotogroep eigenlijk niets met verbindingen te maken had, maar waarschijnlijk uit praktische overwegingen bij de verbindingdienst was ingedeeld. Te velde werd de fotogroep opgesplitst en over de hele divisie verspreid.

De eerst 'parate' verbindingseenheid van bataljongs grootte werd opgericht op 23 mei 1953 te Barneveld. Dat was het Legerkorps Verbindingsbataljon. In de Stafcompagnie van dat bataljon zat een bevoorradings- en onderhoudsgroep voor het eigen bataljon en mobiele reparatieploegen voor radio-, radar- en

Werkplaats 109 Naarden

lijnapparatuur voor de eigen eenheden. Het bataljon was dus logistiek zelfstandig (tot op zekere hoogte uiteraard).

Om de groeiende hoeveelheid verbindingsmiddelen in stand te kunnen houden, werd nagenoeg parallel op 6 april 1953 109 Verbindingsdienst Herstel en Depot Compagnie opgericht. Gestart werd in Fort Ronduit te Naarden, ten noorden van de vesting Naarden.

De bij veel lezers welbekende 101 Verbindingsgroep werd opgericht op 1 april 1955. Daarin werd 109 Verbindingsdienst Herstel- en Depotcompagnie opgenomen. De 4e Divisie Verbindingscompagnie werd uitgebreid, kreeg als naam 41 Divisieverbindingbataljon en werd ook opgenomen in 101 Verbindingsgroep. Dit bataljon had een Stafcompagnie met daarin o.a. een Park- en Werkplaatspeloton en een Verzorgingspeloton. Op 1 september 1957 werd ook 11 Divisieverbindingbataljon opgericht te Schaarsbergen met een zelfde samenstelling als 41.

Begin jaren 60 onderging 1 Legerkorps een grote reorganisatie. Als gevolg daarvan werd ook de samenstelling van 11 en 41 Divisieverbindingbataljon aangepast. Beide hielden een Stafverzorgingscompagnie met daarin o.a. een Divisieverbindingdienst-verzorgingspeloton, waarin de elementen uit het Park- en Werkplaatspeloton terug kwamen. Ook werd in die periode 106 Verbindingsrasterbataljon opgericht, dat ook deel ging uitmaken van 101 Verbindingsgroep. Door deze uitbreidingen kwam er steeds meer materieel, dat uiteraard ook onderhouden en hersteld moest worden.

Op 1 februari 1962 werd daarom de logistiek uitgebreid. 109 Verbindingsdienst Herstel- en Depotcompagnie werd hernoemd naar 109 Verbindingsdienst Herstel- en Aanvullingsplaatscompagnie en 110 Verbindingsdienst Herstel- en Aanvullingsplaatscompagnie en 219 Verbindingsdienst Herstel- en Depot Compagnie werden nieuw opgericht. 109 was geheel paraat, van 110

HISTORIE

was alleen de kern paraat en van 219 was de helft paraat. Daarom waren in vredetijd 219 en 110 samen gevoegd. 219 had de taak om in oorlogstijd zowel 109 als 110 te bevoorraden.

Deze logistieke eenheden werden ingedeeld bij 101 Verbindingsgroep. Zowel 109 als 110 hadden o.a. een bevoorradingspeloton (A-peloton), een B-reparatiepeloton en een C-reparatiepeloton. Dit laatste peloton had mobiele reparatiegroepen voor o.a. radio en radar/vuurleiding. De drie compagnieën waren gelegerd te Naarden. De staf van 109 en 219 zaten op Groot Arsenaal (nu het Arsenaal van Jan des Bouvries aan de Kooltjesbuurt 1), de werkplaats en werkplaatswagens plus de voertuig onderhoudsgroep zat op het complex aan de Energiestraat (nu Bedrijvenpark Gooimeer-Zuid). De legering, keukens en wacht zaten op de Weeshuiskazerne aan de Kloosterstraat.

De omkeer in de logistieke zelfstandigheid op bataljonsniveau kwam eind jaren 60. Toen werden alle verbindingsbataljons gereorganiseerd. 11 Divisieverbindingsbataljon werd 11 Verbindingsbataljon; 41 Divisieverbindingsbataljon werd 41 Verbindingsbataljon; 106 Verbindingsrasterbataljon werd 106 Verbindingsbataljon en 108 Verbindingsbedieningsbataljon werd 108 Verbindingsbataljon. De compagnieën die tot dan toe werden aangeduid met letters (A, B, C) kregen een uniek nummer. Bijvoorbeeld bij 106 Verbindingsbataljon werden dat 120 t/m 125 Verbindingscompagnie, waarbij 124 en 125 mobilisabel waren. Later werden 124 en 125 opgeheven en zou 123 mobilisabel worden. Niet alleen kregen ze een nummer, maar vanaf dat moment waren de compagnieën logistiek zelfstandig, met o.a. een eigen beheer- en bevoorradingsgroep, een onderhoudsgroep op 2e echelons niveau en een keukengroep.

Op groepsniveau werd de logistiek op 1 juni 1968 samengebracht in 109 Verbindingsdienstverzorgingsbataljon, bestaande uit 110 t/m 112 Verbindingsdienst Herstellen en Aanvullingsplaatscompagnie. Daarin werden o.a. de elementen uit de divisieverbindingsdienstverzorgingspelotons opgenomen. 112 Vbdddhrstavplcie was grotendeels mobilisabel. Al snel werden de compagnieën gereorganiseerd in 110 Herstelcompagnie Elektronisch Materieel (Algemeen) te Naarden – waar overigens ook straalzender- en draaggolfherstel in zat - met het 3e peloton te Ede, gericht op radar en vuurleidingsapparatuur, en 111 Herstelcompagnie Elektronisch Materieel (Raster) te Harderwijk. In 1971 werd dit bataljon overgeheveld naar het Legerkorps Logistiek Commando. Daarmee verdween de 3e echelons onderhouds- en herstelcapaciteit uit 101 Verbindingsgroep.

In de decennia daarna zou ook de logistieke zelfstandigheid van de compagnieën verdwijnen door projecten als centralisatie van beheer en voorraden (CenBeVo), centralisatie van de materieeldienst (CenMat) en fysieke distributie (FD); allemaal ingegeven door jarenlange bezuinigingen op defensie.

109 VbdddVzgbat

NATIONALE SECTOR

Op 16 oktober 1945 ressorteerde onder de Minister van Oorlog o.a. de Hoofdintendant. De naam doet vermoeden dat deze zich alleen bezig hield met bevoorraden en transport, maar hij was ook verantwoordelijk voor onderhoud en herstel. Daarom werd al op 1 november 1945 de naam gewijzigd in de Kwartiermeester-Generaal. Daaronder viel het 'Bureau van den Directeur der Electro-technische en Mechanische Werkplaatsen (DEMW)' met daaronder de herstellwerkplaatsen voor motorvoertuigen, wapens, geschut, verbindingsmaterieel, kijkers, enz. Dit laatste bureau stond ook bekend onder de Engelse afkorting REME (*Royal Electrical and Mechanical Engineers*), uitgesproken als "riemie".

In 1946 nam de toenmalige Dienst Kwartiermeester-Generaal de beslissing dat in de organisatie van de REME-Centrale Werkplaats, gestationeerd in de Kromhoutkazerne te Utrecht, een Radio- en Telefoonherstelgroep moest worden opgenomen. De groep werd ondergebracht bij de toen reeds bestaande afdeling Instrumenten van die werkplaats.

Begin jaren 50 was een periode die bol stond van de reorganisaties. Per 1 oktober 1950 werd de Dienst Kwartiermeester-Generaal opgeheven en vervangen door de Directie Materieel Landmacht (DML). De Engelse afkorting REME werd vervangen door het Nederlandse RIMI, wat stond voor Reparatie Inrichtingen en Materieel Inspectie, en die kwam onder bevel van het Directoraat Materieel Landmacht (DML).

Begin 1952 richtte de Inspecteur van de Verbindingsdienst in het kader van de logistieke Noord-Zuidconceptie twee 4e-echelonshersteleenheden op: één voor Nederland „beneden

Werkplaats Blauwkapel

HISTORIE

de Moerdijk" en één voor "boven de Moerdijk". Deze laatste werkplaats werd op 1 februari 1952 de Verbindingsmiddelen Rayon Werkplaats Noord, die werd ondergebracht in het Fort Blauwkapel bij Utrecht. Die begon als een kleine werkplaats van ongeveer 15 man, grotendeels gevuld met personeel dat net was gedemobiliseerd uit het voormalig Nederlands-Indië.

De Radio- en Telefoonherstelgroep op de Kromhoutkazerne werd in 1952 uitgebreid en werd hernoemd als de Afdeling Verbindingsmiddelen van de centrale werkplaats te Utrecht. De Chef Generale Staf kreeg voor de uitvoering van zijn verzorgende taak de beschikking over Materieel-Inspecteurs. Bij de Verbindingsdienst bestond die al in de organisatie van de Inspecteur Verbindingsdienst.

Eind 1953 werd een begin gemaakt met de geleidelijke doorvoering van wederom een aantal reorganisaties van logistieke eenheden vanuit bedrijfseconomisch opzicht. Dat uitgangspunt was de basis voor de instelling van het Basiscommando onder rechtstreeks bevel van de Chef van de Generale Staf. De kern hiervan werd ingesteld op 1 november 1953 per Landmachtorder Nr. 336 van 1953. De Basiscommandant werd belast met "de ontvangst, het beheer, de verstrekking en de reparatie van al het tot de Koninklijke Landmacht behorende materieel". Daaronder vielen een aantal Basisgroepen, waaronder ook een Verbindingsdienst Basisgroep, die later 103 Verbindingsdienst Basisgroep zou gaan heten. Begin 1954 werd de Groep Verbindingsdienst Materieel losgemaakt uit de Materieel Inspectie Dienst en werd ook ondergebracht in Fort Blauwkapel. Deze Groep werd samengevoegd met de Rayon Werkplaats Noord tot het A-peloton van 110 Verbindingsdienst Herstel Compagnie.

Het B-peloton van 110 bevond zich onder de Moerdijk. Deze eenheid was voortgekomen uit de voormalige Gewestelijke RIMI Hoofdwerkplaats Zuid te Tilburg en was opgericht op 20 november 1952. Op 1 oktober 1954 werd de naam gewijzigd in 116 Verbindingsdienst Basis Herstel- en Depot Compagnie. Er waren ook nog plannen voor een C-peloton van 110 Verbindingsdienst Herstel Compagnie, maar die zijn nooit gerealiseerd.

Werkplaatsauto 103 Vbdd Bagr

524 Vbdddepcie Delft

Per 1 oktober 1954 was het Basiscommando operationeel. Alle eenheden die daaronder vielen, moesten het woord 'basis' opnemen in hun naam.

Onder die 103 Verbindingsdienst Basisgroep vielen een of meer depots en werkplaatsen. Het onderhoud omvatte het basisonderhoud van al het daarvoor in aanmerking komende materieel van de landmacht in een 5e echelons werkplaats, alsmede het 3e echelons veldonderhoud van de onderdelen van de Nationale Sector in meerdere 3e/4e echelons werkplaatsen en door mobiele ploegen. Ook de uitbesteding van onderhoudswerkzaamheden bij civiele bedrijven viel hier onder en, in voorkomend geval, het overschot van het veldonderhoud van het Legerkorps.

De Afdeling Verbindingsmiddelen werd losgemaakt van de RIMI Centrale Werkplaats en werd als 114 Verbindingsdienst Basis Herstel Compagnie onder 103 Verbindingsdienst Basisgroep geplaatst. Daarmee bestond 103 Verbindingsdienst Basisgroep in het midden van de jaren 50 uit de volgende onderdelen:

- 110 Verbindingsdienst Basis Herstel Compagnie (Utrecht/Fort Blauwkapel),
- 112 Verbindingsdienst Basis Depot Compagnie (Gouda/Delft),
- 114 Verbindingsdienst Basis Herstel Compagnie (Utrecht/Kromhoutkazerne),
- 116 Verbindingsdienst Basis Herstel en Depot Compagnie (Tilburg/Dongen).
- 116 zat aanvankelijk op de Generaal-majoor Kromhoutkazerne te Tilburg; niet te verwarren met de Kromhoutkazerne te Utrecht.

116 Verbindingsdienst Basis Herstel- en Depot Compagnie betrof met ingang van 1 januari 1958 een nieuwbouw locatie te Dongen. Kort daarna wordt de naam 103 Verbindingsdienst Basisgroep gewijzigd in 520 Verbindingsdienst Basisgroep. In juli 1959 kwam er een uitbreiding bij 116 en de naam werd 525 Verbindingsdienst Herstel- en Depot Compagnie. Deze eenheid had van 1 januari 1958 tot 1 januari 1965 tevens een actieve bevoorradingstaak voor de eenheden zuid van de grote rivieren. Het is daarna een zogenaamd „sluimerdepot" geworden, waaraan in 1971 een einde kwam.

HISTORIE

Op 16 juli 1959 werden 110 en 114 samengevoegd tot 523 Verbindingsdienst Herstel Compagnie waaruit in 1964 de 523 Verbindingsdienst Herstel Compagnie te Utrecht ontstond. Deze compagnie had als taak het 5e echelons onderhoud voor al het verbindingdienstmaterieel. Zij stond onder administratief bevel van de Territoriaal Bevelhebber West en onder logistiek bevel van de Inspecteur Verbindingsdienst. Als locatie werd gekozen voor de Kromhoutkazerne (gebouw WW) te Utrecht, met uitzondering van de Radar-/Vuurleidingswerkplaats die in het Damlustcomplex te Utrecht bleef. Als gevolg van het stadplan Hoog-Catharijne verdween een deel van het Damlustcomplex en verhuisde deze werkplaats op 4 januari 1967 naar de Simon Stevinkazerne te Ede.

112 Verbindingsdienst Basis Depot Compagnie werd hernoemd naar 524 Verbindingsdienst Depot Compagnie. Dit depot gaf verbindingdienst materieel uit aan de rechtstreekse klanten noord van de grote rivieren.

116 Verbindingsdienst Basis Herstel en Depot Compagnie werd hernoemd naar 525 Verbindingsdienst Herstel- en Depot Compagnie en had als taak het 4e echelons onderhoud voor de nationale sector. Deze compagnie was gevestigd te Dongen en had een mobiel 3e echelons inspectie- en herstellpeloton te Utrecht op de Knoopkazerne.

In de jaren 1960-1961 werden het Basiscommando en de Directie Materieel Landmacht opgeheven en werd weer een Dienst Kwartiermeester-Generaal ingesteld. De taken van 520 Verbindingsdienst Basisgroep en de Afdeling Verbindingsmiddelen werden gebundeld en toegewezen aan de Inspecteur Verbindingsdienst, die daarvoor een Afdeling Materieeldienst kreeg.

In 1963 stonden de volgende eenheden onder bevel van de Territoriaal Bevelhebbers, maar onder operationeel bevel van de Inspecteur Verbindingsdienst:

- 523 Verbindingsdienst Herstel Compagnie (Utrecht, Kromhoutkazerne)
- 524 Verbindingsdienst Depot Compagnie (Delft)
- 525 Verbindingsdienst Herstel- en Depot Compagnie (Dongen)

In 1964 zou 523 Verbindingsdienst Herstel Compagnie worden omgedoopt in 523 Verbindingsdienst Centrale Werkplaats.

In 1972 werd door de Kwartiermeester-Generaal uitgebreide studies uitgevoerd over het verwachte onderhoudspakket en het onderhoudsproces voor de toekomst, de mogelijkheden van uitbreiding in de locaties Utrecht en Dongen, en niet in het minst de mogelijkheden met betrekking tot huisvesting van het personeel, dat overwegend bestond uit burger medewerkers, al waren bij de mobiele ploegen alleen militairen ingedeeld.

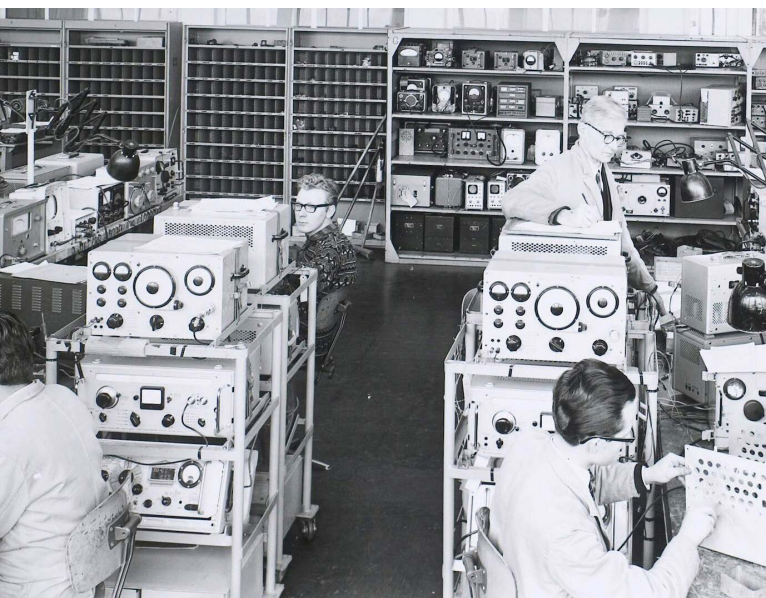
Resultaat was dat per 1 november 1973 523 Verbindingsdienst Centrale Werkplaats en 525 Verbindingsdienst Herstel- en Depot Compagnie werden samengevoegd in Dongen tot 527 Elektronische Centrale Werkplaats. Ook het mobiel 3e echelons inspectie- en herstellpeloton te Utrecht op de Knoopkazerne werd verplaatst naar Dongen. Eind 1974 werd daar ook de Afdeling Radar/Vuurleiding uit Ede aan toegevoegd.

Op 1 september 1975 werd het Nationaal Logistiek Commando (NLC) opgericht en ook het Nationaal Territoriaal Commando (NTC). Binnen het NLC werden de logistieke taken samengebracht die daarvoor door de drie Territoriale Bevelhebbers (West, Oost en Zuid) waren uitgevoerd. Het NLC kreeg het bevel over de 3e tot en met de 5e echelons bedrijven in de nationale sector.

In 1989 werd gestart met realisatie van het project Herstructurering Onderhoud Nationale Sector (HONS) waarbij 27 eenheden van het NLC werden gereorganiseerd tot 10 nieuwe eenheden. Daarbij werd op 1 januari 1992 de naam 527 Elektronische Centrale Werkplaats gewijzigd in 785 Elektronische Centrale Werkplaats (785 ECW).

Op 1 juni 1998 wordt binnen het Nationaal Commando het Hoger Onderhoudsbedrijf Koninklijke Landmacht (HOBKL) opgericht waar 785 ECW onder de naam ECW deel van ging uit maken.

Elektronisch onderhoudspersoneel was ingedeeld bij de Verbindingsdienst. Hier kwam een einde aan in 2001 toen werd besloten dat elektronisch monteurs (EM) en elektronisch technici (ET) registratief werden heringedeeld bij het Regiment Technische Troepen. Daarmee gingen ze over van de Verbindingsdienst naar de Technische Dienst, die op 19 oktober 2001 deel was gaan uitmaken van het nieuw opgerichte dienstvak van de logistiek. De feitelijke overgang vond begin 2002 plaats. Daarmee waren niet alleen alle onderhouds- en hersteleenheden verdwenen bij de verbindingdienst, maar ook het personeel.

 Radio-Radar werkplaats 525